Kolmas ja suur wäljarändamise hoog oli 1907—1910, kui reaktsiooni tuleku, karistusesalkade ja Saksa asunikkude meie maale toomise järele rahwas lootuse maa saamise ja oma põlwe paranduse peale kaotas ja suurel arwul Wologdasse ja Siberisse wälja rändas. Mitukümmend asundust on just 1908. a. asutatud.

3. Kas on asunikud kadumisel?

Siin wõib kindlasti wastata: ei sugugi mitte!

Kodumaal arwatakse harilikult, et kes üle Naroowa „Wenemaale wirutanud ja Samarasse sirutanud", see juba Eesti rahwale kadunud, ja tihti küsitakse, kas asunikud weel Eesti keelt mõistawad.

Üleüldse on küll lugu nii: kus eestlased külade kaupa elawad, kus neil korraldatud seltsielu, oma kirik ja koolimaja on, kus nad jumalateenistust kuulewad ja kus Eesti laul kõlab ja lastele Eesti keeles õpetust antakse — seal on Eesti rahwuse kadumist waewalt karta. On ju Kaukaasias Greeka asundusi, kes üle 2000 aasta wanad on.

Aga kus eestlased üksikult siin ja seal elawad, seal on kadumine kindel. Luteri kirik ja emakeelne kool — need on igatahes kaks kõige suuremat nurgakiwi meie rahwuse alalhoidmiseks asundustes.

Kõige enam on Wene mõju tunda Peterburi, Pihkwa ja Nowgorodi kubermangus, Siberis õige wähe, Kaukaasias ja Krimmis peaaegu mitte sugugi.

Täielikku ülewaadet ei ole kerge saada, sest meie asundused on kui saarekesed maailma rahwaste meres laiali. Kuid nendegi teadete põhjal, mis meil käepärast, wõime julgesti oletada, et nagu kodumaal, nii ka asundustes praegu ärkamise-aeg on; „wärsked kewadised tuulehood puhuwad, jääkate kaob waimuelu wäljadelt, asunduste aasadel ja nurmedel tärkawad seltsi-elu taimed, mis kohati kaunimat kaswu ja

Eesti asundused ja asupaigad Wenemaal, 1918, lk. 11